

**ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ ИЖИЛ ХҮЙСТНИЙ ГЭРЛЭЛТИЙН ЭРХ
ЗҮЙН СТАТУС, ИЖИЛ ХҮЙСТЭН ХОСУУДЫН ХҮҮХЭД ҮРЧИЛЖ
АВАХ АСУУДЛЫН ТАЛААРХ СУДАЛГАА**

/Мэдээлэл, лавлагаа/

А.Пагма

I. Гадаадын зарим орны ижил хүйстний гэрлэлтийн эрх зүйн статус

Ижил хүйстэн хосын эрхийг албан ёсоор хүлээн зөвшөөрч хуульчилсан (эд хөрөнгө өвлөх, эмнэлэгт эргэх, зарим тохиолдолд хүүхэд үрчилж авах, татварын хөнгөлөлт эдлэх эрх) орчин үеийн түүхийн тоолол нь дэлхийд анх удаа 1989 онд Дани улсад “Албан ёсоор бүртгэгдсэн хамтрагчдын тухай”¹⁴⁶ хууль батлагдсанаар эхэлсэн гэж үздэг ба цаашид ийм маягийн хууль, эрх зүйн актууд бусад улсуудад батлагдсан байна.

Харин 2001 онд Голланд улсад анх удаа ижил хүйстний гэрлэлтийг албан ёсоор хүлээн зөвшөөрсөн хууль батлагдсан ба үүний дараагийн арван жилд үүнтэй адил хуулиуд бусад улс орнуудад мөн батлагдаж, өнөөгийн байдлаар нийт 15 улсад ижил хүйстний гэрлэлтийг үндэсний хэмжээнд албан ёсоор хүлээн зөвшөөрсөн байна.

Улс орнууд ижил хүйстний гэрлэлт болон ижил хүйстний харилцааны бусад хэлбэрүүдийг (гэр бүлийн хамтрагч, бүртгүүлсэн хамтрагч, бүртгүүлээгүй хамтрагч, иргэний хамтрагч) хүлээн зөвшөөрсөн байдлыг нийт үндэсний хэмжээний хууль тогтоомжоор болон орон нутгийн хууль тогтоомжоор хүлээн зөвшөөрсөн гэж хуваан үздэг.

Доор ижил хүйстний гэрлэлт болон тэдний харилцааны бусад хэлбэрийг үндэсний хэмжээний хуулиар хүлээн зөвшөөрсөн улсуудыг хүснэгт 1-ээр үзүүлэв.

Хүснэгт 1. Үндэсний хэмжээнд ижил хүйстний гэрлэлт болон ижил хүйстний харилцааны бусад хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрсөн улсууд

№	Улсын нэр	Хууль хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлсэн хугацаа	Хуулиар хүлээн зөвшөөрсөн ижил хүйстний харилцааны хэлбэр
1.	Голланд	2001.04.01	Гэрлэлт (Marrige)
2.	Бельги	2003.06.01.	Гэрлэлт
3.	Испани	2005.07.03.	Гэрлэлт
4.	Канад	2005.07.20.	Гэрлэлт
5.	ӨАБНУ	2006.12.01.	Гэрлэлт
6.	Норвег	2009.01.01.	Гэрлэлт
7.	Швед	2009.05.01.	Гэрлэлт
8.	Португал	2010.06.05.	Гэрлэлт
9.	Исланд	2010.06.27.	Гэрлэлт
10.	Аргентин	2010.07.22.	Гэрлэлт
11.	Дани	2012.06.15.	Гэрлэлт
12.	Бразил	2013.05.16.	Гэрлэлт
13.	Франц	2013.05.19.	Гэрлэлт
14.	Уругвай	2013.08.01.	Гэрлэлт
15.	Шинэ Зеланд	2013.08.19.	Гэрлэлт

¹⁴⁶ Legal recognition of same-sex couples in Europe: The Danish registered partnership act. <http://books.google.pl>

16.	Хорват	2003	Иргэний хамтрагч (Civil partnership)
17.	Андорра	2005	Иргэний холбоо (Civil union)
18.	Словени	2005	Бүртгүүлсэн хамтрагч (registered partnership)
19.	Их Британи (Англи, Уэльс, Шотланд, Хойд Ирланд)	2005	Иргэний хамтрагч (Civil partnership)
20.	Швейцар	2005	Бүртгүүлсэн хамтрагч (registered partnership)
21.	Чех	2006	Бүртгүүлсэн хамтрагч
22.	Эквадор	2008	Иргэний холбоо (Civil union)
23.	Австрали	2008	Бүртгүүлээгүй хамтран амьдрагч
24.	Унгар	2010.10 сар	Бүртгүүлээгүй хамтран амьдрагч (Unregistered cohabitation)
25.	Лихтенштейн	2011	Иргэний хамтрагч
26.	Сан-Марино	2012	Бүртгүүлээгүй хамтран амьдрагч
27.	Герман	2013	Гэрлэлт /хэлэлцүүлгийн шатанд байгаа/
28.	Их Британи (Англи, Уэльс)	2013	Гэрлэлт /хэлэлцүүлгийн шатанд байгаа/
29.	Израйл	2013	Гэрлэлт /хуулийн төсөл өргөн барьсан/
30.	Тайланд	2013	Иргэний хамтрагч /хуулийн төсөл өргөн барьсан/
31.	Австрали	2013	Гэрлэлт /хэлэлцүүлгийн шатанд байгаа/
32.	Балба	2014	Гэрлэлт /хуулийн төсөл өргөн барьсан/
33.	Вьетнам	2014	Гэрлэлт /хуулийн төсөл өргөн барьсан/

Холбооны улсуудад ижил хүйстний гэрлэлт, тэдний харилцааны бусад хэлбэрийн талаар холбооны тодорхой субъектын түвшинд эрх зүйн акт баталж, өөрийн бүс нутгийн хэмжээнд хүлээн зөвшөөрсөн тохиолдол цөөнгүй байна. Тухайлбал, АНУ-ын 11 муж улсад тус улсуудын хуулиар ижил хүйстний гэрлэлтийг зөвшөөрсөн бол 2009 онд Мехико хот ижил хүйстний гэрлэлтийг зөвшөөрсөн зөвхөн Мексикийн төдийгүй Латин Америкийн анхны бүс нутаг болжээ.

Доор ижил хүйстний гэрлэлт болон тэдний харилцааны бусад хэлбэрийг бүс нутгийн хэмжээнд хуулиар хүлээн зөвшөөрсөн улсуудыг Хүснэгт 2-оор үзүүлэв.

Хүснэгт 2.

№	Улсын нэр	Бүс нутаг	Хууль хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлсэн хугацаа	Хуулиар хүлээн зөвшөөрсөн ижил хүйстний харилцааны хэлбэр
1.	АНУ	Нийт 11 муж улс	1992-2013	Эдгээр улсад янз бүрийн хэлбэрийг тус тус хүлээн зөвшөөрсөн
2.	Мексик	Холбооны тойрог	2009	Гэрлэлт
3.	Мексик	Юкатан	2013	Гэрлэлт /хэлэлцүүлгийн шатанд байгаа/

4.	Австри	Вена	2009	Иргэний хамтрагч (Civil partnership)
5.	Их Британи Британи	Жерси	2011	Иргэний хамтрагч (Civil partnership)
6.	Их Британи Британи	Мэний арал	2011	Иргэний хамтрагч (Civil partnership)

Ижил хүйстний гэрлэлтийг албан ёсоор хүлээн зөвшөөрсөн ихэнх оронд, тухайлбал, Дани, Норвеги, Швед, Исланд, Голланд, Бельги, Испани, Канад, ӨАБНУ зэрэг улс оронд ижил хүйстэн гэр бүлүүд ердийн гэр бүлийн нэгэн адил эрх эдэлдэг байна. Зарим улс оронд ижил хүйстний харилцааны бусад хэлбэрүүд хязгаарлагдмал эрх эдэлдэг. Тухайлбал, Финландад бүртгүүлсэн хамтрагчид бие биенийхээ овгийг авах болон хүүхэд үрчилж авах эрхгүй, Чех улсад ижил хүйстэн хосууд эд хөрөнгө өвлөх, эмнэлэгт эргэж очих, тэтгэмж төлөх зэрэг эрх эдэлдэг боловч хүүхэд үрчилж авах, бэлбэсэрсний тэтгэмж авах эрхгүй байдаг. Швейцарт бүртгүүлсэн хамтрагчид нь үргүйдлийн эмчилгээ хийлгэх, нэр солих, хүүхэд үрчилж авахаас бусад гэрлэгсдийн эрхийг эдэлдэг ажээ.

II. Ижил хүйстэн хосуудын хүүхэд үрчилж авах асуудал, эрх зүйн зохицуулалт

Ижил хүйстэн гэр бүлээс хүүхэд үрчилж аван өсгөж хүмүүжүүлэх асуудлыг дэлхийн зарим улс оронд хуулиар зохицуулжээ. Социологийн судалгаагаар ижил хүйстэн хосууд ердийн хосуудаас илүүтэйгээр хөгжлийн бэрхшээлтэй, ХДХВ-ийн халдвар авсан болон хүмүүжлийн доголдолтой өсвөр насны хүүхдүүдийг үрчилж авах хүсэлт гаргадаг болох нь тогтоогджээ. Олон жил явуулсан судалгаа шинжилгээний ажлын дүнд ижил хүйстэн хосын өсгөн хүмүүжүүлсэн хүүхэд нь ердийн гэр бүлд өссөн хүүхдээс илүү ижил хүйстэн болох тохиолдол их байдаг гэдэг нь тогтоогдоогүй¹⁴⁷, харин ч ердийн гэр бүлд өсч хүмүүжсэн үе тэнгийнхнээсээ дутуугүй дасан зохицох, сурлагын амжилт үзүүлэх, ерөнхий хөгжлийн хувьд өндөр үзүүлэлттэй байдаг байна.

Ер нь ижил хүйстэн гэр бүлд хүүхэд үрчлүүлэх эсэх асуудал маш их маргаантай, байнгын эсэргүүцэлтэй тулгарч байдаг бөгөөд бэлгийн цөөнхийн эрхийн төлөө тэмцэгчдийн хувьд уг асуудал нь ач холбогдлоороо ижил хүйстний гэрлэлтийг албан ёсоор хүлээн зөвшөөрөх асуудалтай нэг түвшинд тавигддаг асуудал ажээ.

Ижил хүйстэн гэр бүлд хүүхэд үрчлүүлэхийг албан ёсоор зөвшөөрөх нь ихээхэн маргаантай байдаг нь ижил хүйстэн гэр бүлд хүмүүжих нь хүүхдийн хөгжилд ямар нэгэн сөрөг үр дагвартай эсэх талаарх эргэлзээнээс үүдэлтэй юм.

Дараах улс орнуудад ижил хүйстэн гэр бүл болон ижил хүйстэн хамтрагчид ердийн гэр бүлийн нэгэн адил хүүхэд үрчилж авахыг хуулиар хүлээн зөвшөөрсөн байна. Үүнд:

1. Аргентин - 2010 он
2. Бельги - 2006 он
3. Бразил - 2010 он
4. Их Британи - 2010 он
5. Дани - 2010 он
6. Израйл - 2008 он
7. Исланд - 2006 он
8. Испани - 2005 он
9. Канад - янз бүрийн мужид өөр өөр онд
10. Голланд - 2001 он

¹⁴⁷ Bailey, J.M., Bobrow, D., Wolfe, M. & Mikach, S. (1995), Sexual orientation of adult sons of gay fathers, *Developmental Psychology*, 31, 124-129.

11. Шинэ Зеланд - 2013 он
12. Норвег - 2009 он
13. Уругвай - 2009 он
14. Франц - 2013 он
15. Швед - 2002 он
16. ӨАБНУ - 2002 онуудад тус тус албан ёсоор хүлээн зөвшөөрчээ.

Зарим улс орнуудад ижил хүйстэн хосын хэн нэг нь (ижил хүйстэн гэр бүл болон ижил хүйстэн хамтрагчдын) өөрийн хамтрагчийнхаа төрсөн хүүхдийг үрчилж авахыг хуулиар зөвшөөрсөн байдаг. Үүнд:

- Австри - 2013 он
- Герман - 2005 он
- Гренланд - 2009 он
- Португал - 2013 он
- Финланд - 2009 он

Үүнээс гадна АНУ-ын зарим муж улс, Канад, Австралийн зарим муж, газар нутаг мөн Мексикийн Мехико хотод ижил хүйстэн хосууд хүүхэд үрчилж авахыг зөвшөөрсөн байдаг.

Ижил хүйстэн гэр бүлээс хүүхэд үрчилж авах хүсэлт гаргасан талаарх нэгдсэн статистик тоо баримт үгүй байна. Харин зарим нэг тодорхой улсуудын хувьд дараах тоо баримтыг дурьдаж болно. Тухайлбал, АНУ-д 2000 онд 6,477 ижил хүйстэн хос хүүхэд үрчилж авсан бол 2009 онд 21,740 ижил хүйстэн хос хүүхэд үрчилж авсан байна. Ижил хүйстэн гэр бүлд 2000 оны байдлаар 8,310 хүүхэд үрчлэгдэн хүмүүжиж байсан бол 2009 онд 32,571 хүүхэд, 2012 онд 110,000 хүүхэд тус тус ийм гэр бүлд хүмүүжиж байжээ¹⁴⁸.

Дани улсад 2010 онд ижил хүйстэн хос хүүхэд үрчилж авахыг зөвшөөрсөн хууль батлагдахаас өмнө хосууд хамтран бус, харин тус тусдаа хүүхэд үрчилж авах эсхүл өөрийн хамтрагчийнхаа хүүхдийг өргөж авах боломжтой байсан. 2007 оноос хойш 712 үрчлэгдсэн хүүхдээс 103 хүүхдийг ижил хүйстэн хос үрчилж авсан баримт байна¹⁴⁹.

Бельги улсад Хүүхэд үрчлүүлэх Фламандын төвийн мэдээлсэнээр 2011 онд үрчлэгдсэн 25 хүүхдээс 6 хүүхдийг ижил хүйстэн хос үрчилж авсан бол 2012 онд үрчлэгдсэн 30 хүүхдээс 14 хүүхдийг ийм хос үрчилж авчээ¹⁵⁰.

Их Британид жил бүр 4,000 хүүхдэд үрчилж авах эцэг эх, 9000 хүүхдэд асрамжлагч хэрэгтэй байдаг байна. Өнөөгийн байдлаар энэ улсад жил бүр 120 ижил хүйстэн хос хүүхэд үрчилж аван өсгөн хүмүүжүүлж байгаа ажээ¹⁵¹.

¹⁴⁸<http://williamsinstitute.law.ucla.edu/research/census-lgbt-demographics-studies/family-formation-and-raising-children-among-same-sex-couples/>

¹⁴⁹Однополым парам в Дании разрешили усыновлять детей. www.gay.ru

¹⁵⁰Половина усыновленных детей в Бельгии взята на воспитание однополыми парами. www.gay.ru

¹⁵¹Children of gay parents are thriving, family experts say. www.gaystarnews.com

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

- Legal recognition of same-sex couples in Europe: The Danish registered partnership act <http://books.google.pl>
- Gay adoption statistics overall. www.galperlaw.com
- Children of gay parents are thriving, family experts say. www.gaystarnews.com
- Парламент Португалии проголосовал за усыновление однополыми парами. <http://ria.ru/world/>
- Однополые браки в странах мира. ru.wikipedia.org
- Однополым парам в Дании разрешили усыновлять детей. www.gay.ru
- Половина усыновленных детей в Бельгии взята на воспитание однополыми парами. www.gay.ru